

תוכנה 1 בשפת Java
שיעור מספר 9: "ירושה נכונה" (הורשה II)

סיון טולדו
אוהד ברזילי

בית הספר למדעי המחשב
אוניברסיטת תל אביב

היום בשיעור

- תבניות עיצוב (Template Method, Builder)
- מידע על טיפוסים בזמן ריצה
- תבניות וירושה
- קבלנות משנה (ירושה והחזקה)
- שימוש לרעה בירושה

אלגוריתם כללי

Template Method Design Pattern

- מחלקות מופשטות מגדירות שני סוגים של מתודות
 - מתודות ממשיות (effective, concrete)
 - מתודות מופשטות (abstract, deferred)
- ניתן להבחין בין רמות ההפשטה של שני הסוגים
 - המתודות הממשיות מגדירות רעיון כללי, תבניתי
 - המתודות המופשטות מגדירות אבני בניין (hooks) שבעזרתן ניתן יהיה לממש את האלגוריתמים הכלליים במחלקות היורשות
 - שימו לב – הטרמינולוגיה הפוכה!
- דוגמא: מימוש המתודה changeTop במחסנית לא מחייב הכרות עם המחסנית עצמה

מחסנית מופשטת

```
abstract class AbstStack <T> implements IStack<T> {
```

```
    public void change_top(T t) {  
        pop ();  
        push(t);  
    }
```

```
    abstract public void push(T t);  
    abstract public void pop();  
}
```

- השרות `change_top` אינו תלוי במימוש של `push` או `pop` אלא רק בחוזה שלהם
- `change_top` מכונה אלגוריתם כללי
- `pop` ו-`push` הם `hooks` או `callbacks`

ירושה ממחסנית מופשטת

- מחלקות היורשות מ `AbstStack` צריכות רק לממש את ה `hooks` (שהוגדרו `abstract`), ומקבלות "בחינם" את האלגוריתמים הכלליים

```
class StackImpl<T> extends AbstStack <T> {  
    public void push(T t) {...}  
    public void pop() {...}  
}
```

■ דוגמאות נוספות:

- שימוש באיטרטורים למציאת מאפיינים של מבנה נתונים
- השרותים `distance` ו-`toString` של `AbstPoint`
- עוד דוגמאות בשיעורי הבית

■ **זוהי תבנית עיצוב** – השימוש בה מדגיש שימוש מסוים של ירושה:

- היורש אינו **מוסיף** פעולות לטיפוס הנתונים (כמו למשל מלבן צבעוני שהוסיף את תכונת הצבעוניות למלבן), אלא **מממש** (`concretization`) אותו בדרך מסוימת
- למרות שהמימוש אינו ידוע במחלקת הבסיס ניתן לממש בה את האלגוריתם הכללי

ירושה מרובה

- מנגנון הירושה נועד לתאר בצורה נכונה יחסים בין מחלקות המבטאות ישויות (טיפוסים) בעולם האמיתי

- לפעמים יש הצדקה לירושה מרובה. לדוגמא:

- **עוזר הוראה** הוא גם **סטודנט** (תלמיד מחקר) וגם **איש סגל** (חבר בארגון הסגל הזוטר)

- היחס is-a מתקיים עבור 2 ה'כובעים' של עוזר ההוראה ולכן הוא אמור לרשת ממחלקות שמייצגות את שני התפקידים

- זו אינה בעיה תיאורתית - למתרגל שני כרטיסי קורא בספריה (סטודנט וסגל) ובכל אחד מהם מוענקות לו זכויות השאלה שונות

ירושה מרובה – עוד דוגמא

■ מספר ממשי (REAL) הוא גם מספרי (NUMERIC) וגם בן השוואה (COMPARABLE)

```
class NUMERIC {  
    ...  
    NUMERIC add (NUMERIC other);  
    NUMERIC subtract (NUMERIC other);  
}  
  
class COMPARABLE {  
    ...  
    boolean lessThan (COMPARABLE other);  
    boolean lessThanEqual (COMPARABLE other);  
}  
  
class REAL extends NUMERIC , COMPARABLE {  
    ...  
}
```

■ ולכן הגיוני אולי שיירש משתיהן:

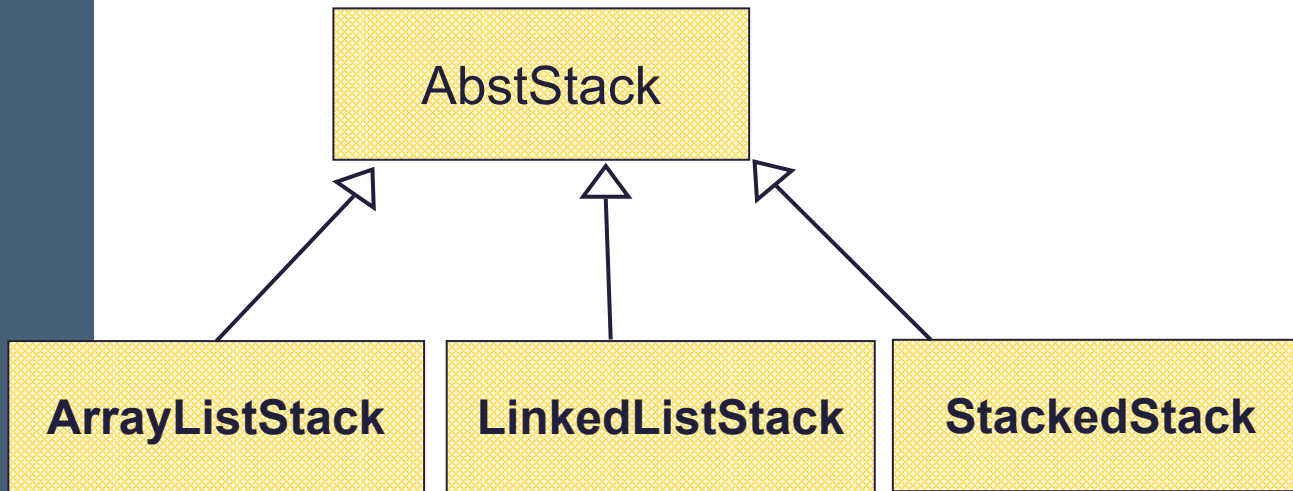
■ ממי יורשת המחלקה Float?

שגיאת קומפילציה
ב Java אין דבר כזה!

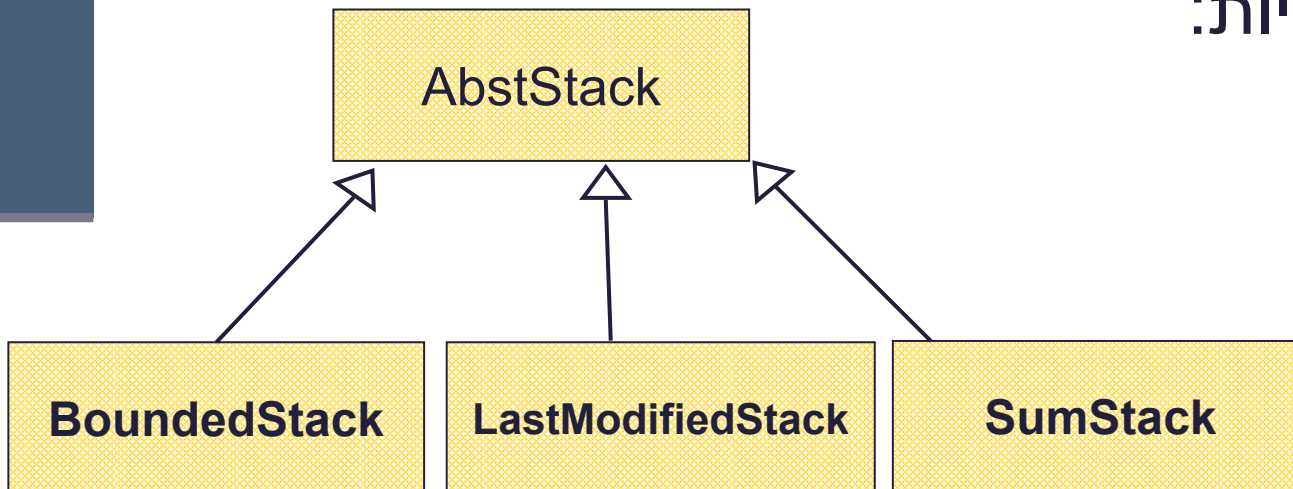
אין ב Java ירושה מרובה

- אין ב Java ירושה מרובה (ואולי טוב שכך?)
 - אמא יש רק אחת
 - יש לעשות פשרות כואבות
- קיימות כמה תבניות עיצוב אשר מתמודדות עם הבעיה הזו בהקשרים שונים
- נתבונן באחת התבניות שממנה נוכל להשליך על אחת הדרכים לפתרון בעיית הירושה המרובה
- **Bridge Design Pattern** – פיתוח מערכת מחלקות היררכית, כאשר לאחת המחלקות צאצאים מסוגים שונים

סוגי מחסניות: ■

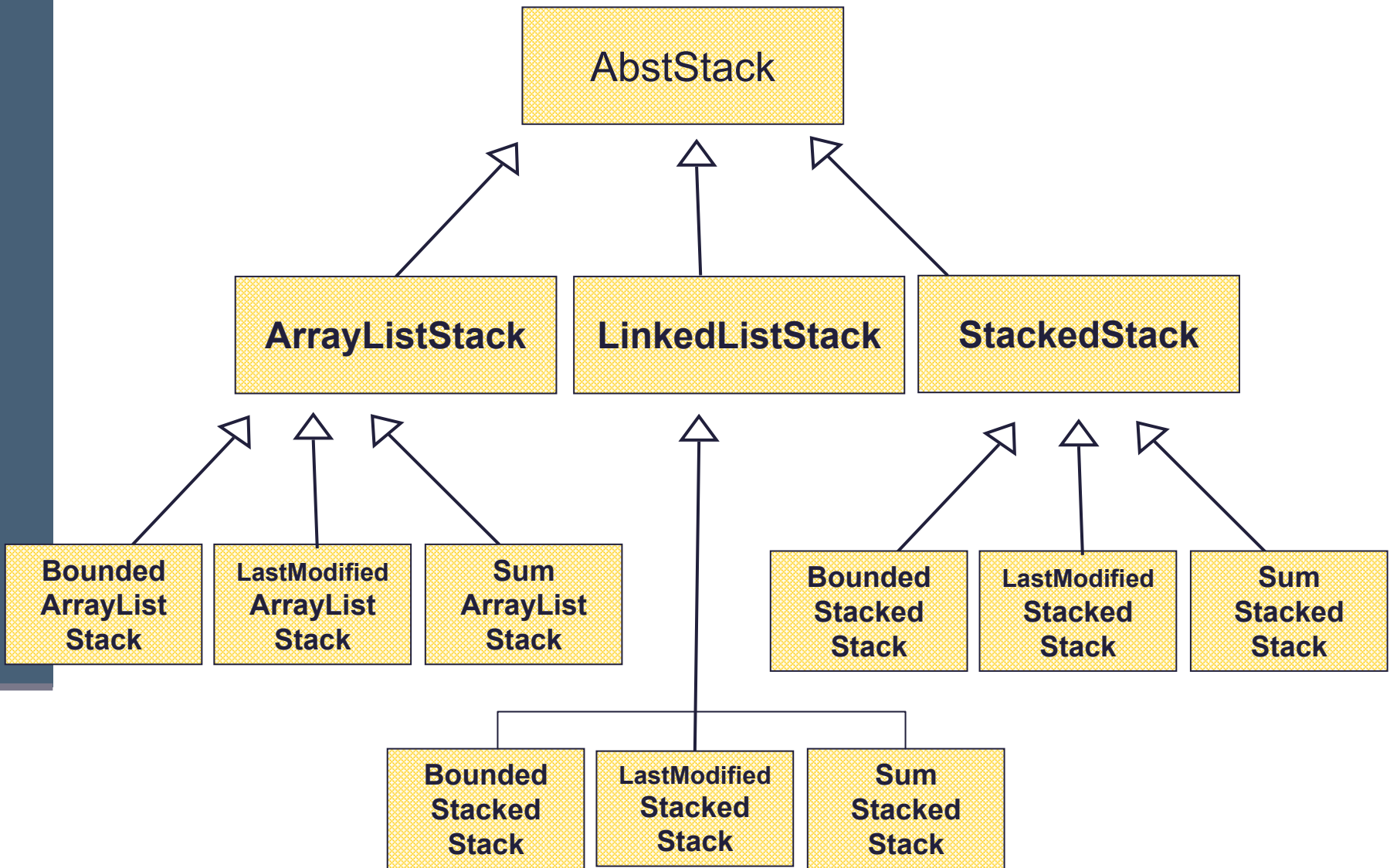

עוד סוגי מחסניות: ■

ילדים זה שמחה

- סוג הירושה של 3 המחלקות העליונות שונה מסוג הירושה של 3 המחלקות התחתונות
- מה יקרה אם נרצה למשל: `SumArrayListStack` ?
- בשפות מסוימות (כגון C++ או Eiffel) ניתן ליצור מחלקה חדשה היורשת משתיהן
 - הדבר פותח פתח למכפלה קרטזית (9 מחלקות!) שתבטא את כל הצירופים האפשריים
 - דבר זה ייצור אינפלציה של מחלקות
- איך נממש זאת ע"י ירושה (לדוגמא את `SumArrayListStack` ב Java ?

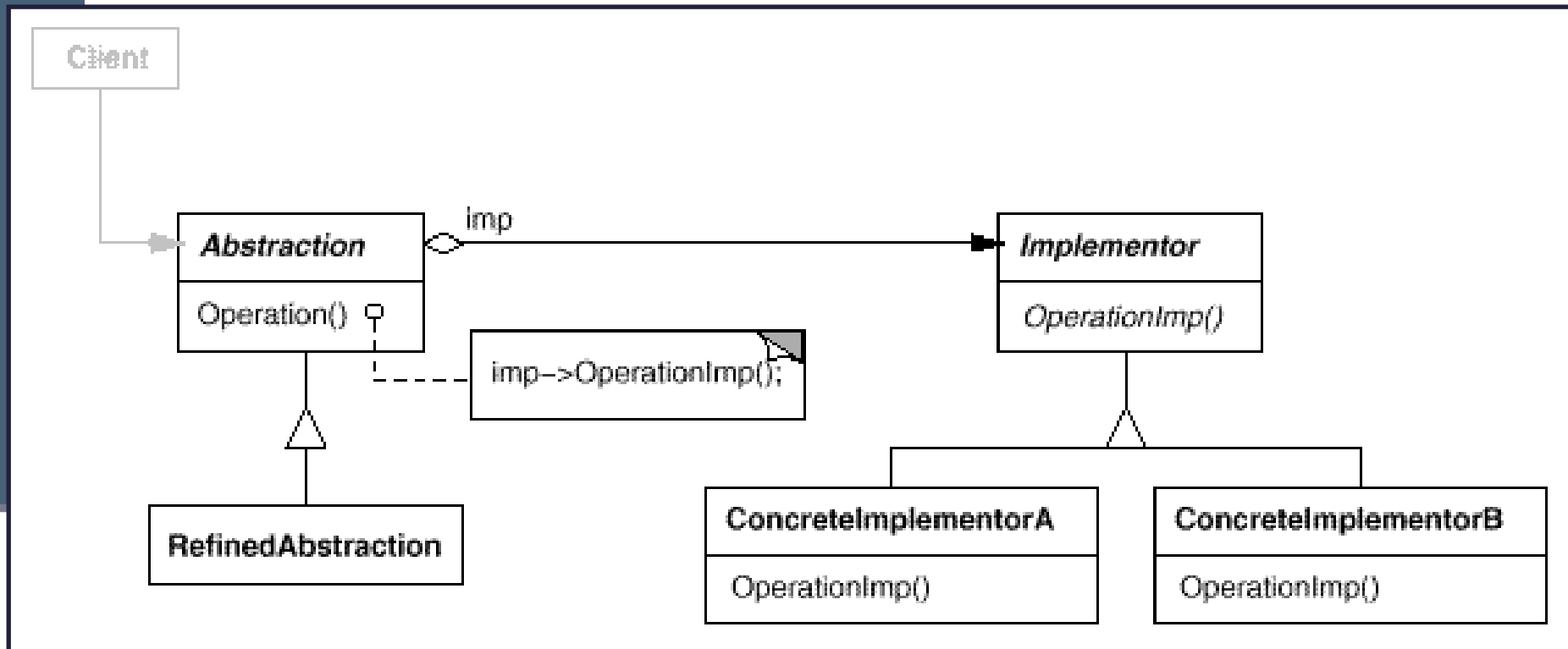

לא כל כך שמחה

חסרונות:

- שכפול קוד נורא
 - מה יקרה אם נרצה להוסיף טיפוס חדש כגון `TwoWayStack`?
 - צריך יהיה להוסיף אותו לכל תתי העצים
- גם הוספת ירושה מרובה לשפה לא הייתה פותרת את ההיררכיה הבעייתית
- הפתרון המוצע ע"י תבנית ה `Bridge` היא המרת ירושת המימוש בהכלה (עם האצלה)
 - פתרון זה מופיע בתבניות עיצוב רבות אחרות
- עצי הירושה בשני המישורים (המופשט והמימושי) לא מתמזגים (אורתוגונליים)

תרשים מחלקות


```
public interface IStack<T> {  
    public void push (T e);  
    public void pop ();  
    public T top ();  
}
```

```
public class SimpleStack<T> implements IStack<T> {  
  
    private IStackImpl<T> impl;  
    // MyArrayList or MyLinkedList  
  
    public SimpleStack(IStackImpl<T> impl) {  
        this.impl = impl;  
    }  
  
    public void pop()          { impl.remove();          }  
    public void push(T e)     { impl.insert(e);      }  
    public T top()            { return impl.get(0); }  
}
```

```

public class LastModifiedStack<T> extends SimpleStack<T> {

    Date lastModified;

    public LastModifiedStack(IStackImpl<T> impl) {
        super(impl);
        lastModified = new Date();
    }

    /** Push element and update date */
    public void push(T e) {
        lastModified = new Date();
        super.push(e);
    }

    /** Remove top element and update date */
    public void pop() {
        lastModified = new Date();
        super.pop();
    }

    public Date getLastModified() {
        return lastModified;
    }
}

```

```
public interface IStackImpl<T> {  
    public void insert(T e);  
    public void remove();  
    public T get(int index);  
}
```

■ נשים לב להבדל שבין המנשק `IStack` ובין המנשק `IStackImpl`

■ המנשק `IStack` מייצג את המחסנית

■ המנשק `IStackImpl` מייצג את מימוש המחסנית

■ המחלקה `SimpleStack` המממשת את `IStack` מכילה מופע של מחלקה המממשת את `IStackImpl`

■ ירושה (מימוש) לצורכי מימוש (ייצוג) תתבצע מ `IStackImpl`

■ ירושה (מימוש) הנוגעת להפשטה תתבצע מ `IStack`

- דוגמא למימוש מחסנית בעזרת ArrayList:

```
public class ArrayListStackImpl<E> implements IStackImpl<E> {  
  
    ArrayList<E> rep = new ArrayList<E>();  
  
    public E get(int index) { return rep.get(index); }  
    public void insert(E e) { rep.add(e); }  
    public void remove() { rep.remove(rep.size()-1); }  
}
```

- איך יראה לקוח טיפוסי מעוניין ליצר מופע של מחסנית?

```
SimpleStack<Integer> stack =  
    new SimpleStack<Integer> (new ArrayListStackImpl<Integer>());
```

- מה החסרונות של מבנה זה?
- איך ניתן לפתור אותם?

טיפוסי זמן ריצה

- בשל הפולימורפיזם ב Java אנו לא יודעים מה הטיפוס המדויק של עצמים
- הטיפוס דינאמי עשוי להיות שונה מהטיפוס הסטטי
- בהינתן הטיפוס הדינאמי עשויות להיות פעולות נוספות שניתן לבצע על העצם המוצבע (פעולות שלא הוגדרו בטיפוס הסטטי)
- כדי להפעיל פעולות אלו עלינו לבצע המרת טיפוסים (Casting) על ההפניה
- ואולם, אם בזמן ריצה טיפוס העצם המוצבע לא תואם לטיפוס החדש התוכנית תעוף (ייזרק חריג `ClassCastException`)

טיפוסי זמן ריצה

- תעופת תוכנית היא דבר לא רצוי – לפני כל המרה נרצה לבצע בדיקה, שהטיפוס אכן מתאים להמרה
- יש לשים לב כי ההמרה ב Java אינה מסירה או מוסיפה שדות לעצם המוצבע (בשונה מ slicing בשפת C++ למשל)
 - בזמן קומפילציה נבדק כי ההסבה אפשרית (compatible types)
 - ואולי מתבצע שינוי בטבלאות השרותים שמחזיק העצם (נושא זה ילמד בשיעור 11)
 - בזמן ריצה המרה לא חוקית תיכשל ותזרוק חריג
- בדוגמא הבאה הלקוח (כותב הפונקציה rotate) מקבל כארגומנט צורה גיאומטרית, ומנסה לסובב אותה
- בדוגמא זו, לא הוגדר שרות סיבוב במחלקה Shape (גם לא שרות מופשט)
- מכיוון שלכל צורה שרות סיבוב שונה, על הלקוח לברר את טיפוס העצם שהועבר לו בפועל ולבצע המרה בהתאם

טיפוסי זמן ריצה

דרכ אחת לבצע זאת היא ע"י המתודה `getClass` המוגדרת ב- `Object` והשדה הסטטי `class` הקיים בכל מחלקה:

```
void rotate(Shape s, double degree) {  
    if (s.getClass() == Circle.class)  
        return;  
    if (s.getClass() == Ellipse.class){  
        Ellipse e = (Ellipse)s;  
        e.rotateEllipse(degree);  
        return;  
    }  
    if (s.getClass() == Polygon.class){  
        Polygon p = (Polygon)s;  
        e.rotatePolygon(degree);  
        return;  
    }  
}
```

מה אם `Shape` הוא
טיפוס `Rectangle` או
`Triangle` ?

instanceof

האופרטור `instanceof` בודק האם הפנייה `is-a` מחלקה כלשהי - כלומר האם היא מטיפוס אותה המחלקה או ירשיה או מממשיה

```
void rotate(Shape s, double degree) {
    if (s instanceof Polygon) {
        Polygon p = (Polygon)s;
        e.rotatePolygon(degree);
        return;
    }
    if (s instanceof Ellipse) {
        Ellipse e = (Ellipse)s;
        e.rotateEllipse(degree);
        return;
    }
    assert false : "Error: Unknown Shape Type";
}
```

instanceof

- שימוש ב-Casting בתוכניות מונחות עצמים מעיד בדר"כ על בעיה בתכנון המערכת ("באג ב-design") שנובעת לרוב משימוש לא נכון בפולימורפיזם
- לעיתים אין מנוס משימוש ב-Casting כאשר משתמשים בספריות תוכנה כלליות אשר אין לנו שליטה על כותביהן
- מחלקה מופשטת (או מנשק) אמורים לספק מנשק אחיד לעבודה נוחה עם כל צאצאי ההיררכיה, ככל הניתן

```
void rotate(Shape s, double degree) {  
    s.rotate(degree);  
}
```

instanceof

```
class Shape implements IShape {  
    //...  
    abstract void rotate(double degree);  
}
```

```
class Polygon extends Shape {  
    //...  
    void rotate(double degree) {  
        rotatePolygon(degree);  
    }  
}
```

```
class Ellipse extends Shape {  
    //...  
    void rotate(double degree) {  
        rotateEllipse(degree);  
    }  
}
```


תבניות וירוושה

מה עושים ללא מחלקות גנריות

- אחת הדוגמאות השכיחות לשימוש בהמרת טיפוסים ב Java היא השימוש במבני נתונים לפני Java 1.5
- מכיוון שעד לגרסה 1.5 לא ניתן היה להשתמש בטיפוסים מוכללים (generics), נאלצו כותבי הספריות להניח שהאברים הם מהמחלקה הכללית ביותר, כלומר Object
- נניח כי רוצים לכתוב מנשק ו/או מחלקה עבור מחסנית, שתאפשר ליצור מחסנית של שלמים, מחסנית של מחרוזות, וכו' **ללא שימוש ב Generics**
- בדוגמא – מנשק למחסנית, ומחלקה מממשת (ללא החוזה)

מנשק מחסנית

```
interface Stack {  
    public Object top ();  
    public void push(Object t);  
    public void pop();  
    public boolean empty();  
    public boolean full();  
}
```

מימוש מחסנית פשוט

```
public class FixedCapacityStack implements Stack{

    private Object [] content;
    private int capacity;
    private int topIndex;

    public FixedCapacityStack(int capacity){
        content = new Object[capacity];
        this.capacity = capacity;
        topIndex = -1;
    }

    public Object top () {
        return content[topIndex];
    }
}
```

מימוש מחסנית פשוט

```
public void push(Object t) {
    content[++topIndex] = t;
}

public void pop() {
    topIndex--;
}

public boolean empty() {
    return (topIndex < 0);
}

public boolean full() {
    return (topIndex >= capacity - 1);
}
}
```

איך נשתמש במחסנית?

■ נניח שרוצים מחסנית של מחרוזות:

```
Stack s = new FixedCapacityStack(5);  
s.push("hello");  
String t1 = s.top(); // compilation error  
String t2 = (String) s.top(); //ok
```

■ באחריות המתכנתת לוודא שכל האברים המוכנסים למחסנית הם מאותו טיפוס (כאן מחרוזות), אחרת ה Casting ייכשל.

```
Stack s = new FixedCapacityStack(5);  
s.push("hello");  
s.push(new Integer(4));  
s.push(new PolarPoint(3,2));  
String t2 = (String) s.top(); // compilation ok. Runtime Error !
```

בטיחות טיפוסים

- מכיוון שבדיקת ההמרה נעשית בזמן ריצה אנחנו מאבדים בטיחות טיפוסים
- זהו דבר שאינו רצוי – אנו מעוניינים להעביר בדיקות רבות ככל הניתן לזמן קומפילציה
 - מדוע?
- פתרון אחר: מנשק/מחלקה נפרדת לכל טיפוס איבר – שכפול קוד!
- הוספת הטיפוסים המוכללים לשפה פותרת גם את בעיית בטיחות הטיפוסים וגם את בעיית שכפול הקוד

מחלקה מוכללת (גנרית)

- מנגנון ההכללה מיועד לאפשר שימוש חוזר בקוד בלי לאבד מידע לגבי הטיפוס הסטאטי של עצם
- בלי הכללה, שימוש חוזר בקוד מתבצע על ידי השמת התייחסות מטיפוס אחד לטיפוס אחר, יותר כללי; מאותו רגע אין דרך לשחזר את הטיפוס הסטאטי המקורי בלי המרה
- תפקיד ההכללה הוא למנוע צורך בהמרות, שנבדקות מאוחר
- הפרטים מסתבכים בגלל האינטראקציה בין מנגנון ההכללה ובין יחס הירושה (is-a-ה)
- קושי נוסף: תאימות בין גרסאות גנריות ולא גנריות

איך זה עובד

■ הקומפיילר מממפה את כל המחלקות המוכללות `FCStack<Something>` למחלקה אחת רגילה (**לא מוכללת**) שהיא בעצם `FCStack<Object>`

■ בקוד שמשמש במחלקה מוכללת, הקומפיילר מוסיף לקוד המרות על מנת לבצע השמות מ-`Object` לטיפוס הספיציפי, למשל `String`

■ הקומפיילר מוודא שההמרה תמיד תצליח ולעולם לא תודיע על `:ClassCastException`

```
String t = (String) s.top();
```

■ כלומר, הטיפוס המוכלל (`T`) נמחק מהקוד שהקומפיילר מייצר; הוא שימושי רק לבדיקות תקינות טיפוסים בזמן קומפילציה; התהליך נקרא מחיקה (erasure)

בטיחות טיפוסים


```
Stack <String> ss = new FCStack <String> (5);  
✓ ss.push("The letter A");  
✗ ss.push(new Integer(3));  
✓ String t = ss.top(); // same as:(String)ss.top();
```

מכיוון שרק מחרוזות יכולות להיות מוכלות במחסנית אין עוד צורך בהמרה ■

```
Stack <Rectangle> sr = new FCStack <Rectangle>(5);  
Rectangle rr = new Rectangle(...)  
Rectangle rc = new ColoredRectangle(...)  
ColoredRectangle cc = new ColoredRectangle(...)  
  
✓ sr.push(rr);  
✓ sr.push(rc);  
✓ sr.push(cc);
```

הכללה ויחס is-a

```
Stack <String> ts = new FCStack <String> (5);  
Stack <Object> to = new FCStack <Object> (5);
```

```
 to = ts;  
 ts.push("The letter A");  
 ts.push(new Integer(3));  
 to.push(new Integer(3));
```

מסקנה: `FCStack<String>` אינו סוג של `FCStack<Object>` ■
זה לא אינטואיטיבי אבל נכון. ■

הכללה ויחס is-a (המשך)

■ ההשמה `ts = to` לא חוקית (שגיאת קומפילציה).

■ לעומת זאת זה בסדר (רק תחבירית!):

```
String [] as = new String[5];  
Object [] ao = as;
```

■ שימוש שגוי במערך יחולל שגיאת זמן ריצה:

```
ao[0] = new Integer(); // throws ArrayStoreException
```

■ השימוש בטיפוסים מוכללים סותם פרצה זו בתחביר המקורי של שפת Java

■ לא ניתן ליצור מערך גנרי (בגלל מחיקת הטיפוס `T` בזמן ריצה):

```
content = new T[capacity] // compile error
```

■ אבל זה כן (עם `Type Safety Warning`):

```
content = (T[])new Object[capacity];
```

טיפוסים נאים (raw types)

מנגנון ההכללה נוסף לג'אווה מאוחר, ולכן היה צורך לאפשר שימוש במחלקות פרמטריות גם מקוד ישן שאין בו הכללות

```
class FCStack <T> implements Stack <T> {...}
```

```
Stack <String> vs = new FCStack <String>();
```

```
Stack raw = new FCStack();
```

```
//same as: Stack<?> raw = new FCStack<Object>();
```

```
raw = vs; // ok
```

```
vs = raw; //"unckecked" compiler warning
```

בשימוש בטיפוס נא, פרמטר הטיפוס מוחלף ב"גבול העליון" (בדרך כלל Object)

הגבול הוא השמיים

- גבול עליון הוא שם של המחלקה או הממשק שממנה יורש הטיפוס הפרמטרי
- כאשר הגבול העליון הוא Object לא ניתן לבצע כל פעולה על עצמים מהטיפוס הגנרי
- על כן, בהגדרת טיפוס גנרי ניתן לספק גבול עליון אחר
- הדבר יאפשר להשתמש בגוף המחלקה הגנרית בשרותים המוגדרים באותו גבול עליון ללא צורך בהמרה

```
public class SortedSetImplementation<T extends Comparable> {  
    ...  
    T elem1 = ...  
    T elem2 = ...  
    elem1.compareTo( );  
    expectComparable(elem1);  
}
```

Comparable גנרי

■ ראינו דוגמאות של המנשק Comparable בגירסה נאה (raw)

■ השימוש בה בעייתי

■ יתכנו שני עצמים שכל אחד מהם Comparable אבל הם אינם Comparable זה לזה

■ לדוגמא: String ו- Integer

■ אנחנו נעדיף את הגירסה הגנרית, שהשימוש בה הוא:

```
public class MyClass implements Comparable<MyClass> {  
    public int compareTo(MyClass other) {  
        ...  
    }  
}
```

■ בצורה זאת מגדירים מחלקה שעצמיה ברי השוואה לעצמם, ומספקים שרות שמבצע את ההשוואה

■ אם רוצים אפשרות השוואה למחלקה כללית יותר, זה נעשה יותר מסובך (לא נעסוק בזה בקורס)

מוזרויות

■ בגלל שבג'אווה הכללה ממומשת באמצעות **מנגנון המחיקה**, בזמן ריצה אין זכר לפרמטר הטיפוס

■ כלומר, בזמן ריצה אי אפשר להבחין בין עצם מטיפוס `FCStack<String>` ובין עצם מטיפוס `FCStack<Integer>`, ובפרט, בזמן ריצה נראה ששניהם מאותה מחלקה

■ זה משפיע על בדיקת שייכות למחלקה (`instanceof`), על המרות של עצמים מוכללים, ועל שדות המסומנים `static`

■ וזה מונע אפשרות לקרוא לבנאי על פי פרמטר טיפוס, כלומר:

```
<T> void m(T x) { T y = new T(); ...} // illegal
```

■ **ויש עוד הרבה מזה...**

למשל...

- רצינו לשלב את הקוד הבא (שמצאנו בגרסה ישנה של המוצר) במוצר החדש:

```
public static void printList(PrintWriter out, List list) {
    for(int i=0, n=list.size(); i < n; i++) {
        if (i > 0) out.print(", ");
        out.print(list.get(i).toString());
    }
}
```

- כדי להימנע מאזהרות קומפילציה נשנה את List לטיפוס מוכלל:

```
public static void printList(PrintWriter out, List<Object> list) {
    for(int i=0, n=list.size(); i < n; i++) {
        if (i > 0) out.print(", ");
        out.print(list.get(i).toString());
    }
}
```

- לא טוב, לא ניתן להעביר לשרות List<String>

ג'וקרים

■ נשתמש בג'וקר (סימן שאלה - ?)

```
public static void printList(PrintWriter out, List<?> list) {
    for(int i=0, n=list.size(); i < n; i++) {
        if (i > 0) out.print(", ");
        Object o = list.get(i);
        out.print(o.toString());
    }
}
```

■ כדי שנוכל לבצע פעולות על אברי הרשימה יש לספק חסם עליון, כמו בשרות:

```
public static double sumList(List<? extends Number> list) {
    double total = 0.0;
    for(Number n : list)
        total += n.doubleValue();
    return total;
}
```

■ יש גם חסמים תחתונים ושרותים מוכללים:

```
public static <T> boolean addAll(Collection<? super T> c, T... a)
```

סיכום generics

- מנגנון ההכללה מאפשר להימנע מהמרות בלי לשכפל קוד
- קוד שאין בו המרות מפורשות ושאינן בו טיפוסים נאים (ליתר דיוק, אם הקומפיילר לא הזהיר לגבי השימוש בטיפוסים נאים) הוא בטוח מבחינת טיפוסים (type safe)
- קוד כזה לא יכשל בביצוע המרה בזמן ריצה: הבדיקות מועברות לזמן הקומפילציה
- השימוש בהכללה מסבך הצהרות על טיפוסים בגלל האינטראקציה הלא אינטואיטיבית בין טיפוסים מוכללים ובין יחס ה-is-a
- המימוש של הכללות בג'אווה כולל מספר מוזרויות (ועוד לא דיברנו על כולן...)
- דיון מקיף (מעניין, וברור) בנושא ניתן למצוא בפרק 4.1 של: [Java in a Nutshell, 5th Edition By David Flanagan](#)

**קבלנות משנה -
על ירושה, טענות וחוזים**

ירושה וטענות (assertions)

- תנאי קדם, תנאי בתר ושמורות שהוגדרו עבור מחלקה או מנשק תקפים גם לגבי צאצאי המחלקה (וממשי המנשק), ועשויים להשתנות
- עצם ממחלקה נגזרת המוצבע ע"י הפנייה מטיפוס המנשק [או טיפוס מחלקת הבסיס], צריך לקיים את שמורת המנשק [מחלקת הבסיס]
- מכאן ששמורה של כל מחלקה צריכה להיות שווה או חזקה יותר משמורת הוריה
- בגלל מנגנון הפולימורפיזם, אי הקפדה על כלל זה עשויה ליצור בעיות במערכת התוכנה, כפי שנדגים מיד

קבלנות משנה

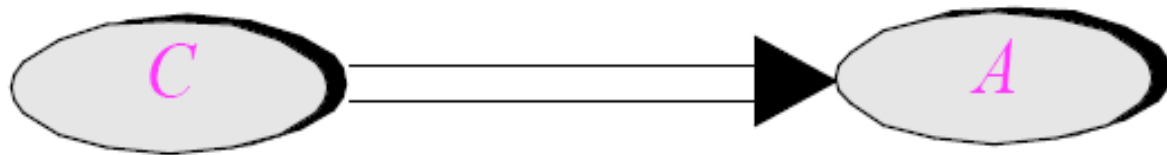
- מחלקת C היא לקוחה של מחלקה A, כלומר:

- יש ל-C הפנייה ל-A (אחד השדות)

או

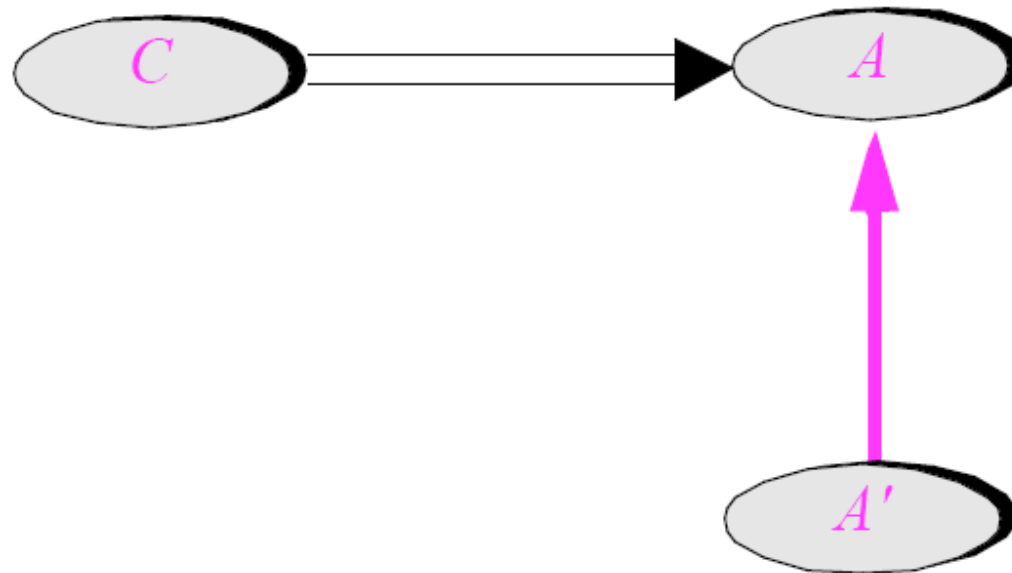
- אחת המתודות של C מקבלת פרמטר מטיפוס A (הפנייה ל A)

- C מכירה את השמורה של A ומצפה מ A לקיים אותה

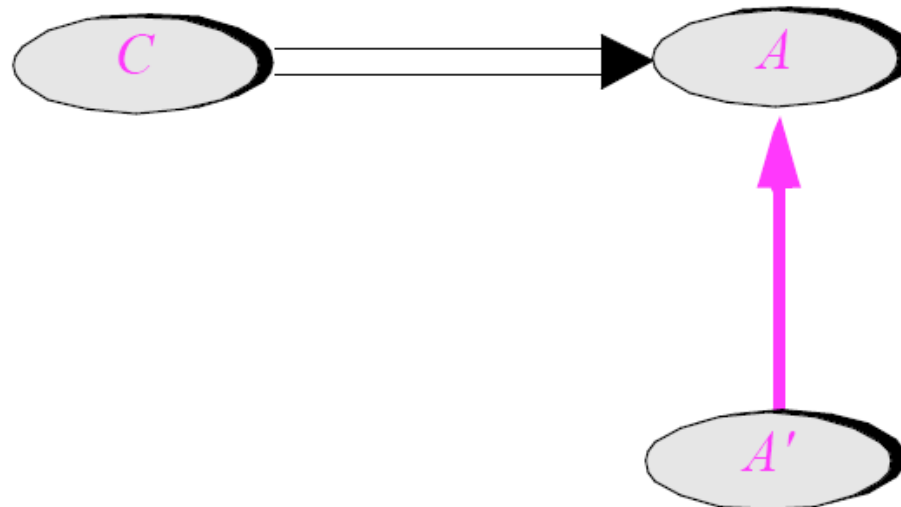
קבלנות משנה - השמורה

- בפועל, המצביע ל- A מצביע ל- A' , מחלקה הנורשת מ- A
- ברור שכדי לקיים יחסים פולימורפים תקינים על A' לקיים לפחות את שמורת A

קבלנות משנה – תנאי קדם ובתר

- המחלקה A' דורסת (overrides) רוטינה $r()$ של A
- מה יש לדרוש מתנאי הקדם והבתר של המתודה החדשה ביחס לאלו של הרוטינה המקורית?


```
r is  
require  
   $\alpha$   
...  
ensure  
   $\beta$   
end
```

```
r++ is  
require  
   $\gamma$   
...  
ensure  
   $\delta$   
end
```

דוגמא

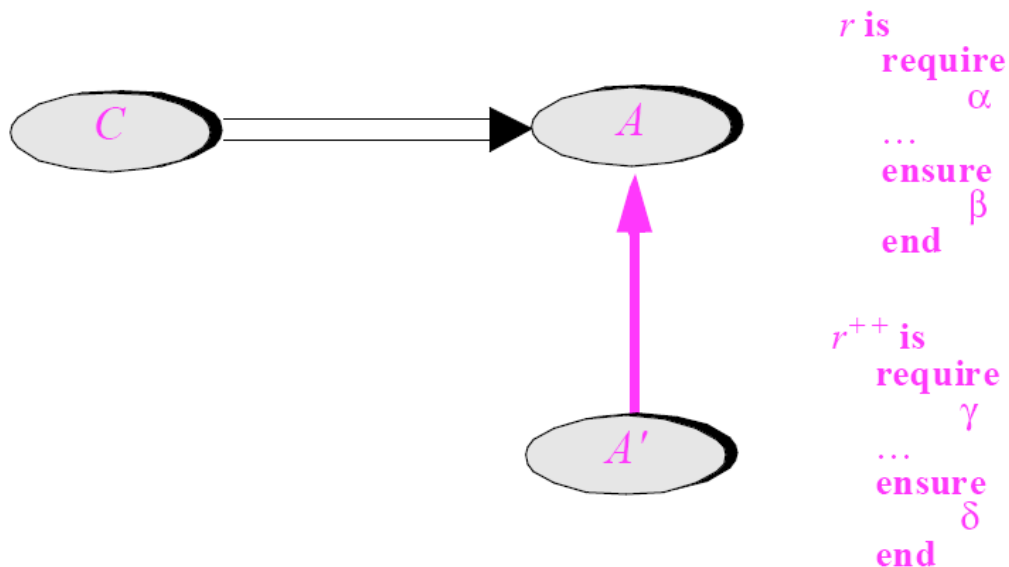
■ בתוך המחלקה Client מופיע הקוד הבא:

```
public class Client {  
    ...  
    public static void g(String[] args)  
    {  
        List<String> l = Arrays.asList(args);  
        ...  
    }  
}
```

- בדוגמא זו Client הוא הלקוח (C) ו- List הוא הספק (A)
- ואולם ברור ש - l מצביע בפועל לעצם ממחלקה שממשת את List (אולי ArrayList). מחלקה זו היא קבלנית משנה (A')
- הלקוח, שאינו מכיר את קבלן המשנה שלו, מצפה ממנו לעמוד בחוזה המקורי (החוזה מול הספק)

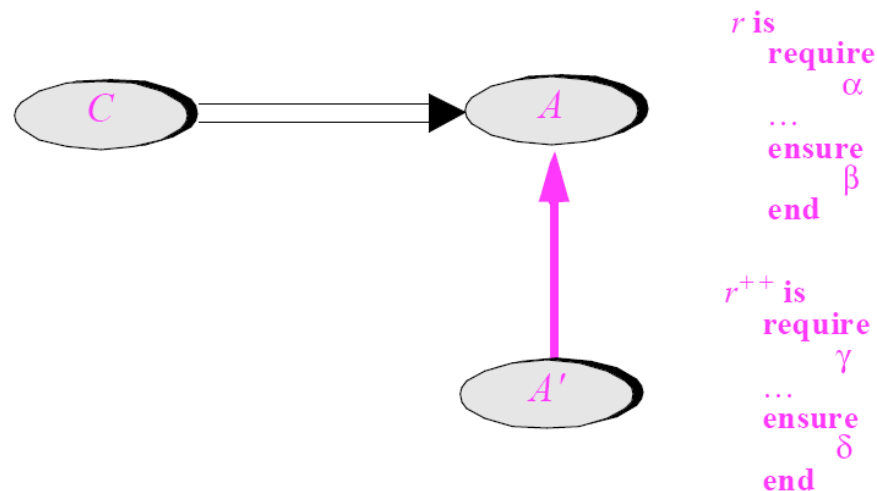
קבלנות משנה – תנאי קדם

- נתבונן בקריאה $1.x()$ המופיעה במחלקה C
- על C לקיים את תנאי הקדם של $A.r()$, היא כלל אינה מכירה את המחלקה A' ואינה יודעת על קיום $A'.r()$
- לכן על תנאי הקדם המוגדר במחלקה הנגזרת להיות שווה או חלש יותר מתנאי הקדם המקורי

קבלנות משנה – תנאי בתר

- משיקולים דומים על תנאי הבתר של המחלקה הנגזרת להיות שווה או חזק יותר מתנאי הבתר המקורי
- ללקוח C 'הובטח' β ע"י A ואסור שמאחורי הקלעים יסופק δ החלש ממנו
- מנגנון זה מכונה "קבלנות משנה" (subcontracting)

השמורה האפקטיבית

- השמורה ה'אמיתית' של מחלקה מורכבת מ AND לוגי של כל הטענות המופיעות בשמורת אותה מחלקה ובכל הוריה לאורך עץ הירושה
- אם עבור רמה (מחלקה) מסוימת בעץ הירושה לא הוגדרה שמורה, ניתן להתייחס לשמורה שלה כ- TRUE
- כותב מחלקה יכול להגדיר את השמורה שלה בצורה מרומזת (implicit) ע"י ציון הטענות החדשות בלבד

תנאי קדם אפקטיבי

- תנאי הקדם ה'אמיתי' של מתודה שהוגדרה מחדש במחלקה כלשהי, הוא ה OR הלוגי של כל תנאי הקדם של מתודה זו בכל הוריה של אותה מחלקה לאורך עץ הירושה
- אם עבור רמה (מחלקה) מסוימת בעץ הירושה לא הוגדר תנאי קדם למתודה זו, ניתן להתייחס לתנאי הקדם שם כ- FALSE
- עקרון זה לא תופס עבור מחלקת הבסיס. מדוע?
- כותב תנאי הקדם של המתודה שהוגדרה מחדש במחלקה כלשהי, יכול להגדיר אותו בצורה מרומזת (implicit) ע"י ציון הטענות החדשות בלבד

תנאי בתר אפקטיבי

- תנאי הבתר ה'אמיתי' של מתודה שהוגדרה מחדש במחלקה כלשהי הוא ה AND הלוגי של כל תנאי הבתר של מתודה זו בכל הוריה של אותה מחלקה לאורך עץ הירושה
- אם עבור רמה (מחלקה) מסוימת בעץ הירושה לא הוגדר תנאי קדם למתודה זו, ניתן להתייחס לתנאי הקדם שם כ- TRUE
- כותב תנאי הבתר של המתודה שהוגדרה מחדש במחלקה כלשהי יכול להגדיר אותו בצורה מרומזת (implicit) ע"י ציון הטענות החדשות בלבד

דוגמא

```
public class MATRIX {  
    ...  
    /** inverse of current with precision epsilon  
     * @pre epsilon >= 10 ^(-6)  
     * @post (this.mult($prev(this)) - ONE).norm <= epsilon  
     */  
    void invert(double epsilon);  
    ...  
}
```

דוגמא

```
public class ACCURATE_MATRIX extends MATRIX {
    ...
    /** inverse of current with precision epsilon
     * @pre epsilon >= 10(-20)
     * @post (this.mult($prev(this)) - ONE).norm <= epsilon/2
     */
    void invert(double epsilon);
    ...
}
```

בשפת Eiffel כדי להדגיש שהחוזה של מתודה שהוגדרה
מחדש אינו עומד בפני עצמו אלא תלוי בהיררכיה החליפו את
התגיות require ו- ensure ב- require else ו- ensure then
בהתאמה

ירושה וחריגים

- משהבנו את ההיגיון שבבסיס יחסי ספק, לקוח וקבלן משנה, ניתן להסביר את חוקי שפת Java הנוגעים לחריגים ולירושה
- קבלן משנה (מחלקה יורשת [מממשת], הדורסת [מממשת] שרות) אינו יכול לזרוק מאחורי הקלעים חריג שלא הוגדר בשרות הנדרס [או במנשק]
- למתודה הדורסת [המממשת] **מותר להקל** על הלקוח ולזרוק **פחות** חריגים מהמתודה במחלקת הבסיס שלה [במנשק]

שאלה מתוך מבחן

```
public class A {  
    public float foo(float a, float b) throws IOException{  
    }  
}
```

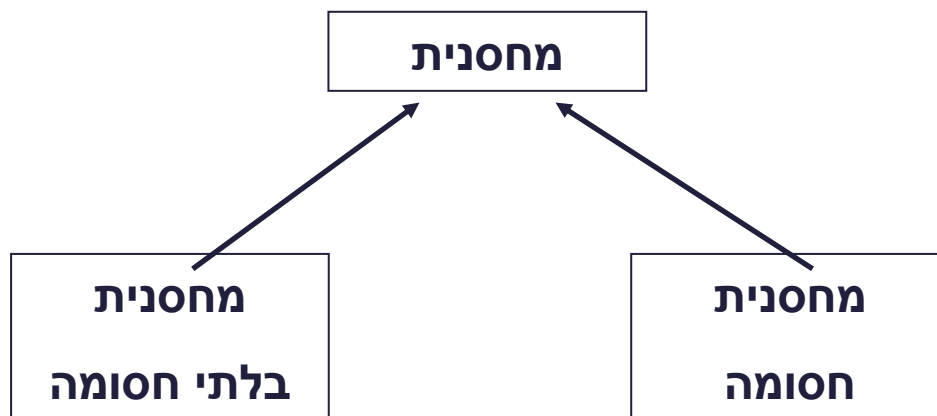
```
public class B extends A {  
    ...  
}
```

Which of the following methods can be defined in B:

- 1. float foo(float a, float b){...}
- 2. public int foo(int a, int b) throws Exception{...}
- 3. public float foo(float a, float b) throws Exception{...}
- 4. public float foo(float p, float q){...}

תנאי קדם מופשט

מהי ההיררכיה בין 3 המחלקות: מחסנית, מחסנית חסומה, מחסנית בלתי חסומה?

מה יהיה תנאי הקדם של המתודה `push` במחלקה מחסנית?

תנאי קדם מופשט

■ תנאי הקדם לא יכול להיות ריק (TRUE) כי אז הוא יחזק ע"י המחסנית החסומה

■ תנאי הקדם צריך להיות `!full()` כאשר `full()` היא מתודה מופשטת (או מתודה המחזירה תמיד `false`) שתוגדר מחדש במחלקה מחסנית חסומה להחזיר `count() == capacity()`

■ תנאי קדם המכיל מתודות מופשטות או מתודות שנדרסות במורד הירושה נקרא **תנאי קדם מופשט**

■ למרות שתנאי הקדם הקונקרטי אכן מתחזק ע"י המחסנית החסומה תנאי הקדם המופשט נשאר ללא שינוי

תנאי קדם מופשט

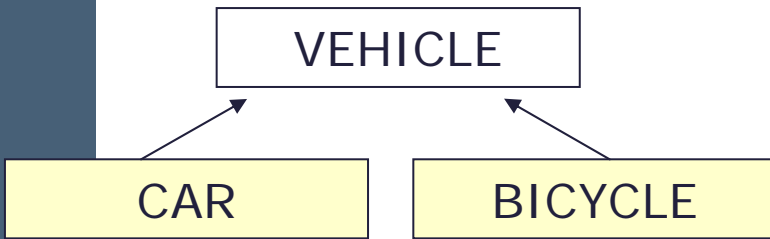
■ כאשר מחלקת הבסיס מופשטת, תנאי קדם טריויאליים מחייבים לפעמים **ראייה לעתיד**, כדי שלא יחזקו במחלקות נגזרת

■ ראייה לעתיד אינה דבר מופרך במחלקות מופשטות

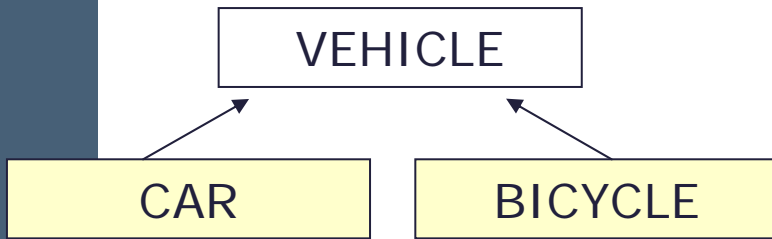
■ נתבונן בדוגמא נוספת: מערכת תוכנה אשר מיוצגים בה כלי תחבורה שונים כגון מכונית, אווירון ואופניים

ראייה לטווח רחוק

- האבולוציה של היררכית מחלקות כלי הרכב לא מתחילה בגזירת מחלקות קונקרטיות שיירשו מ VEHICLE
- הגיוני יותר שבמהלך מימוש ו\או עיצוב המחלקות CAR ו- AIRPLANE נגלה שיש להן הרבה מן המשותף, וכדי למנוע שכפול קוד ניצור מחלקה שלישית - VEHICLE שתכיל את החיתוך של שתיהן
- אף כלי רכב אינו רק VEHICLE
- בראייה זו, אין זה מוגזם לדרוש ממחלקה מופשטת ניסוח תנאי קדם מופשט

- מהו תנאי הקדם של המתודה `go()` של המחלקה `VEHICLE` ?
- על פניו – אין כל תנאי קדם לפעולה מופשטת
- מה עם המחלקה `CAR` ? – לה בטח יש דרישות כגון `hasFuel()`
- מה עם המחלקה `BICYCLE` ? – לה בטח יש דרישות כגון `hasAir()`
- איך `VEHICLE` תגדיר תנאי קדם ל `go()` גם כללי מספיק וגם שלא יחוזק ע"י אף אחד מירשותיה?

- מתודה בולאנית כגון `canGo()` תעשה את העבודה

- המתודה תוגדר כמחזירה `TRUE` עבור `VEHICLE` (או שתוגדר כ `abstract`), ועבור כל אחת מירשותיה תוגדר לפי המחלקה האמורה

- בעצם המתודה `go()` היתה צריכה להיקרא `"go_because_you_can()"` וכך לא היתה כל הפתעה בתנאי הקדם "המוזר"

ירושה זה רע

- ירושה היא מנגנון אשר חוסך קוד ספק
- פרט למנגנון הרב-צורתיות (polymorphism) ירושה היא סוכר תחבירי של הכלה ואינה הכרחית
 - במקום ש B יירש מ-A , ל-B יכולה להיות התכונה A (שדה)
- יחסי ירושה נכונים הם דבר עדין
 - יחס is-a לעומת יחס is-part-of או has-a
 - לעומת זאת To be is also to have אבל לא להיפך (משאית היא מכונית כלומר חלק בה הוא מכונית)
- לפעמים נוח לשאול "האם יכולים להיות לו שניים?"
 - לדוגמא: למכונית יש מנוע
- ירושה או מופע?
 - האם Washington יורשת מ-State?

הכוח משחית

■ על המחלקה היורשת לקיים את 2 העקרונות:

■ יחס is-a

■ עקרון ההחלפה

■ אי שמירה על כך תגרום לעיוותים במערכת התוכנה

■ לדוגמא: ננסה לבטא את יחס המחלקות Rectangle

-ו Square בעזרת ירושה

Not is-a Relation

מלבן לא יורש מריבוע

```
public class Square {  
    protected double length;  
  
    public double getLength(){  
        return length;  
    }  
  
    public double getWidth(){  
        return length;  
    }  
  
    public double area(){  
        return length*length;  
    }  
    ...  
}
```

```
public class Rectangle  
    extends Square {  
    protected double width;  
  
    public double getWidth(){  
        return width;  
    }  
  
    public double area(){  
        return length*width;  
    }  
    ...  
}
```

Rectangle is NOT a Square – ברור כי העיצוב לקוי ■

למשל **המשתמר** של Square צריך להכיל את `getLength() == getWidth()` ■
וברור כי `Rectangle` לא שומר על כך ■

Substitution principle doesn't hold!

אז אולי ריבוע יורש ממלבן?

```
public class Rectangle {  
    protected double width;  
    protected double length;
```

```
    public double getWidth(){  
        return width;  
    }
```

```
    public double getLength(){  
        return length;  
    }
```

```
    public double area(){  
        return length*width;  
    }
```

```
    public void widen(double delta){  
        width += delta;  
    }
```

...

```
}
```

■ מתקיים יחס is-a אבל לא מתקיים עקרון ההחלפה

■ לא ניתן להשתמש בריבוע בכל הקשר שבו ניתן היה להשתמש במלבן

■ זה מפתיע – מכיוון שמתמטית ריבוע הוא סוג של מלבן

■ אז איך בכל זאת נממש את המחלקות ריבוע ומלבן?

■ בעולם התוכנה יש לעשות "ויתורים כואבים"